

Du sang à Rome

Pro Sexto Roscio Amerino

(Cicéron)

Textes de la séance 4

Assassinat de Célius à Terracine

XXIII [64] Non ita multis ante annis aiunt T. Caelium quendam **Terracinensem**, hominem non obscurum, cum **cenatus cubitum** in idem **conclauē** cum duobus adolescentibus filiis isset, inuentum esse mane iugulatum. Cum neque seruus quisquam reperiretur neque liber ad quem ea suspicio pertineret, id aetatis autem duo filii **propter** cubantes ne sensisse quidem se dicerent, nomina filiorum de parricidio **delata** sunt. Quid poterat tam esse suspiciosum ? neutrumne sensisse ? ausum autem esse quemquam se in id conclauē committere eo potissimum tempore cum ibidem essent duo adulescentes filii qui et sentire et defendere facile possent ? Erat porro nemo in quem ea suspicio conueniret. [65] Tamen, cum **planum** iudicibus esset factum aperto **ostio** dormientes eos repertos esse, iudicio absoluti adulescentes et suspicione omni liberati sunt. Nemo enim putabat quemquam esse qui, cum omnia diuina atque humana iura scelere nefario **polluisset**, somnum statim capere potuisset, propterea quod qui tantum facinus commiserunt non modo sine cura quiescere sed ne spirare quidem sine metu possunt.

Reconstitution du sanctuaire de Jupiter Anxur à Terracine
(https://fr.wikipedia.org/wiki/Temple_de_Jupiter_Anxur)

Oreste tourmenté par les Furies

XXIV [66] Videtisne quos nobis poetae tradiderunt patris ulciscendi causa supplicium de matre sumpsisse, cum praesertim deorum immortalium iussis atque oraculis id fecisse dicantur, tamen ut eos agitent Furiae neque consistere umquam patientur, quod ne **p̄i** quidem sine scelere esse potuerunt? Sic se res habet, iudices: magnam uim, magnam necessitatem, magnam possidet religionem paternus maternusque sanguis; ex quo si qua **macula** concepta est, non modo **elui** non potest uerum usque eo **permanat** ad animum ut summus **furor** atque **amentia** consequatur. [67] Nolite enim putare, quem ad modum in **fabulis** saepenumero uidetis, eos qui aliquid impie scelerateque commiserint agitari et perterriti Furiarum **taedis** ardentibus. Sua quemque fraus et suus terror maxime uexat, suum quemque scelus agitat amentiaque adficit, suae malae cogitationes conscientiaeque animi terrent; hae sunt impiis adsiduae domesticaeque Furiae quae dies noctesque parentum poenas a consceleratissimis filiis repetant. [68] Haec magnitudo malefici facit ut, nisi paene manifestum parricidium proferatur, credibile non sit, nisi turpis adulescentia, nisi omnibus **flagitiis** uita **inquinata**, nisi **sumptus effusi** cum **probro** atque dedecore, nisi **prorupta** audacia, nisi tanta temeritas ut non procul **abhorreat** ab insania. Accedat huc oportet odium parentis, **animaduersionis** paternae metus, amici improbi, serui conscii, tempus idoneum, locus opportune captus ad eam rem; paene dicam, **respersas** manus sanguine paterno iudices uideant oportet, si tantum facinus, tam

immane, tam acerbum credituri sunt. [69] Qua re hoc quo minus est credibile, nisi ostenditur, eo magis est, si conuincitur, **uindicandum**.

Châtiment des parricides à Rome

XXV [69] Itaque cum multis ex rebus intellegi potest maiores nostros non modo armis plus quam ceteras nationes uerum etiam consilio sapientiaque potuisse, tum ex hac re uel maxime quod in impios singulare supplicium inuenerunt. Qua in re quantum prudentia **praestiterint** eis qui apud ceteros sapientissimi fuisse dicuntur considerate. [70] Prudentissima ciuitas Atheniensium, dum ea **rerum potita est**, fuisse traditur ; eius porro ciuitatis sapientissimum **Solonem** dicunt fuisse, eum qui leges quibus hodie quoque utuntur scripserit. Is cum interrogaretur cur nullum supplicium constituisset in eum qui parentem **necasset**, respondit se id neminem facturum putasse. Sapienter fecisse dicitur, cum de eo nihil **sanxerit** quod antea commissum non erat, ne non tam prohibere quam **admonere** uideretur. Quanto nostri maiores sapientius ! Qui, cum intellegerent nihil esse tam sanctum quod non aliquando uiolaret audacia, supplicium in parridas singulare excogitauerunt ut, quos natura ipsa retinere in officio non potuisset, ei magnitudine poenae a maleficio **summouerentur**. **Insui** uoluerunt in **culleum** uiuos atque ita in flumen deici.

Châtiment des parricides à Rome (suite)

XXVI [71] O singularem sapientiam, iudices ! Nonne uidentur hunc hominem ex rerum natura sustulisse et **eripuisse** cui repente caelum, solem, aquam terramque **ademerint** ut, qui eum necasset unde ipse natus esset, careret eis rebus omnibus ex quibus omnia nata esse dicuntur ? Noluerunt **feris** corpus **obicere** ne bestiis quoque quae tantum scelus attigissent **immanioribus uteremur** ; non sic nudos in flumen deicere ne, cum delati essent in mare, ipsum polluerent quo cetera quae uiolata sunt expiari putantur ; denique nihil tam uile neque tam uulgare est cuius partem ullam reliquerint. [72] Etenim quid tam est commune quam **spiritus** uiuis, terra mortuis, mare fluctuantibus, litus eiectis ? Ita uiuunt, dum possunt, ut **ducere animam** de caelo non queant, ita moriuntur ut eorum ossa terra non tangat, ita **iactantur** fluctibus ut numquam **adluantur**, ita postremo eiciuntur ut ne ad saxa quidem mortui conquiescant. [...]

Comment Sextus aurait-il tué son père ?

XXVII [73] **Esto**, causam proferre non potes. Tametsi statim uicisse debeo, tamen de meo iure **decedam** ; et tibi quod in alia causa non concederem in hac concedam **fretus** huius innocentia. Non quaero abs te qua re patrem Sex. Roscius occiderit, quaero quo modo occiderit. Ita quaero abs te, C. Eruci : quo modo, et sic tecum agam ut meo loco uel respondendi uel **interpellandi** tibi potestatem faciam uel etiam, si quid uoles, interrogandi.

[74] Quo modo occidit ? ipse percussit an aliis occidendum dedit ? Si ipsum **arguis**, Romae non fuit ; si per alios fecisse dicis, quaero quos ? Seruosne an liberos ? Si liberos, quos homines ? **indidemne** Ameria an hosce ex urbe **sicarios**? Si Ameria, qui sunt ei ? cur non nominantur ? si Roma, unde eos nouerat Roscius qui Romam multis annis non uenit neque umquam plus triduo fuit ? ubi eos conuenit ? **qui** conlocutus est ? quo modo persuasit ? "Pretium dedit ;" cui dedit ? per quem dedit ? unde aut quantum dedit ? Nonne his uestigiis ad caput malefici perueniri solet ? Et simul tibi in mentem ueniat facito quem ad modum uitam huiusce **depinxeris** ; hunc hominem ferum atque agrestem fuisse, numquam cum homine quoquam conlocutum esse, numquam in oppido constitisse.

[75] Qua in re praetereo illud quod mihi maximo argumento ad huius innocentiam poterat esse, in rusticis moribus, in uictu arido, in hac horrida incultaque uita istius modi maleficia **gigni** non solere. Ut non omnem **frugem** neque arborem in omni agro reperire possis, sic non omne facinus in omni uita nascitur. In urbe **luxuries** creatur, ex luxurie existat **auaritia** necesse est, ex auaritia erumpat audacia, inde omnia scelera ac maleficia gignuntur ; uita autem haec rustica quam tu agrestem uocas parsimoniae, diligentiae, iustitiae magistra est.